

ЗАХОДИ СТИМУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

©2020 РАХМАН М. С., ЄВТУШЕНКО В. А., СИПАЛО Д. А.

УДК 368.02(477)

JEL: G22

Рахман М. С., Євтушенко В. А., Сипало Д. А. Заходи стимулювання страхового ринку України

Метою статті є аналіз стану страхової діяльності України, визначення проблем та знаходження шляхів їх усунення за допомогою проведення статистичних досліджень (аналіз структури та динаміки ринку страхування; визначення сезонного коливання; розрахунок прогнозу на 2020–2021 рр.) і розроблення рекомендацій щодо вдосконалення страхової діяльності в Україні. Актуальність даної теми полягає у важливому значенні страхового ринку для безпеки та розвитку економіки країни на всіх її рівнях. Важливим питанням у цьому аспекті є забезпечення ефективною взаємодією між політичною, соціальною, економічною та міжнародною сферами. В економічному сенсі страхова діяльність забезпечує попит людей у захисті, надаючи пропозицію страхової послуги (страхового полісу). Страхування працює у вигляді умов та видів, які суб'єкти повинні обрати та виконувати. Загальним значенням страхового ринку є задоволення потреб у страховому захисті. Стаття присвячена дослідженню характеру, позиції та рівня розвитку страхової діяльності в Україні. Проведено аналіз показників ринку страхування та здійснено їх прогноз – для того, щоб виділити перспективи та проблеми розвитку даної сфери діяльності в Україні. Страхування є засобом забезпечення безпеки та застосовується в усіх сферах і ланках життя: держава, населення, бізнес тощо. Можливість страхування дозволило створити передумови для зменшення негативного впливу тих чи інших непередбачених подій, починаючи зі стихійного лиха та завершуючи страхуванням фінансових операцій. Головною проблемою страхування в Україні є його недостатній розвиток, що унеможливує участь даного виду діяльності в покращенні економічного стану країни.

Ключові слова: страхування, страхова діяльність, аналіз страхування, динаміка ринку, держава, Україна, населення, статистичні дослідження.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-8-196-202>

Рис.: 6. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Рахман Махбуб Сидикович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: rahmanms0312@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7408-4049>

SPIN: <http://elibrary.ru/8568-2712>

Євтушенко Вікторія Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: ethicalmarketing@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7764-2277>

Сипало Дар'я Андріївна – студентка економічного факультету, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: sypalodara2@gmail.com

UDC 368.02(477)

JEL: G22

Rakhman M. S., Yevtushenko V. A., Sypalo D. A. The Measures to Stimulate the Insurance Market of Ukraine

The article is aimed at analyzing the state of insurance activity of Ukraine, identifying problems and finding ways to eliminate them by means of statistical research (analysis of the structure and dynamics of the insurance market; determination of seasonal fluctuations; computation of the forecast for 2020–2021) and elaborating recommendations for improvement of insurance activity in Ukraine. The relevance of this topic lies in the importance of the insurance market for the security and development of the country's economy at all its levels. An important issue in this aspect is ensuring an efficient interaction between the political, social, economic and international spheres. Economically, insurance activity ensures the demand of people in protection by providing an insurance service (certificate of insurance). Insurance takes effect in the form of conditions and types that subjects must choose and perform. The overall meaning of the insurance market is to meet the needs of insurance protection. The article is concerned with researching the nature, position and level of development of insurance activity in Ukraine. An analysis of insurance market indicators is carried out and a forecast is made in order to allocate the prospects and problems of development of this sphere of activity in Ukraine. Insurance is a means of security provision and is used in all spheres and links of life: the State, population, business, etc. The possibility of insurance allowed to create preconditions for reducing the negative impact of certain contingencies, starting with a natural disaster and up to insurance of financial transactions. The main problem of insurance in Ukraine is its insufficient development, which interferes with its participation in the improvement of the economic state of the country.

Keywords: insurance, insurance activity, insurance analysis, market dynamics, the State, Ukraine, population, statistical research.

Fig.: 6. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Rakhman Mahbub S. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: rahmanms0312@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7408-4049>

SPIN: <http://elibrary.ru/8568-2712>

Yevtushenko Viktoriia A. – PhD (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: ethicalmarketing@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7764-2277>

Sypalo Darya A. – Student of the Faculty of Economics, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: sypalodara2@gmail.com

Страхування – сфера діяльності, яка є важливою для забезпечення життя в різних його аспектах, починаючи зі страхування власного життя та завершуючи страхуванням будь-яких матеріальних предметів.

Страхування виконує важливі соціально-економічні функції: економічний розвиток держави, компенсація втраченого, а також можливість прогнозування подій з негативними наслідками, що дозволяє домогосподарствам і суб'єктам господарювання мати впевненість та захищеність у майбутньому, впроваджуючи господарську діяльність, що має своїм наслідком загальний розвиток економіки країни.

Проте страховий ринок України лише частково виконує покладені на нього функції. Незважаючи на покращення, які відбуваються на ринку страхування (зокрема, капіталізація та об'єднання страхових компаній, вдосконалення якості послуг), довіра населення до страхових компаній знаходиться на низькому рівні. Тому для визначення факторів, які спричиняють зазначену ситуацію, необхідно провести дослідження страхового ринку України.

Вивченням страхового ринку займалися В. Д. Базилевич, Л. Л. Позднякова, Л. М. Гутко, Н. М. Ткаченко, С. С. Осадець, Н. М. Внукова, Т. А. Говорушко, Є. Н. Гендзехадзе, К. А. Граве та інші. Однак з плином часу та мінливістю оточуючого середовища виникають певні зміни у відносинах між суб'єктами страхового ринку, тому їх діяльність потребує нових досліджень [1].

Метою статті є визначення стану та тенденцій розвитку страхової діяльності України задля визначення існуючих проблем і шляхів їх усунення.

Для того, щоб відобразити стан страхового ринку України, необхідно дослідити його основні фінансові показники – кількість компаній на ринку, кількість укладених ними договорів, а також обсяг страхових премій та виплат.

Загальна кількість страхових компаній на 2019 р. становила 223 од., з яких 210 од. – категорія «non-life» та 23 од. – категорія «life». Також слід зазначити, що кількість компаній з 2018 р. до 2019 р. зменшилася на 17%.

За 2017 р. на страховому ринку було укладено 185482,9 тис. договорів, за 2018 р. – 201077,5 тис. договорів, або на 4,4% більше, у 2019 р. було укладено 196896,7 тис. договорів (6,1% відносно 2017 р. і –2,08% порівняно з 2018 р.).

За 2019 р. сума отриманих страховиками валових премій з видів страхування, інших, ніж страхування життя, становила 48377,2 млн грн (або 91,3% від загальної суми страхових премій), а зі страхування життя – 4624,0 млн грн (або 8,7% від загальної суми страхових премій) [2].

На перестраховання у 2017 р. було витрачено 18333,6 млн грн, у 2018 р. – 17940,7 млн грн, або на 2,1% менше, у 2019 р. – 16713,4, що на 8,9% менше порівняно із 2017 р.

Страхові резерви у 2017 р. становили 22864,4 млн грн, у 2018 р. – 26558,8 млн грн, або на 18% більше стосовно 2017 р. і у 2019 р. – 29558,8 (більше на 29,3% стосовно 2017 р.).

Активи страховиків та статутний капітал за 2017 р. становили 57381,0 млн грн, за 2018 р. – 63493,3 млн грн (на 10,7% більше стосовно 2017 р.), за 2019 р. – 63866,8 млн грн (на 11,3% більше від 2017 р.).

Рівень валових страхових виплат (відношення валових страхових виплат до валових страхових премій) станом на 31.12.2019 р. становив 27,1%.

Найбільший обсяг за 2019 р. премій і виплат спостерігається в категорії автострахування: премії – 15110,2 млн грн; виплати – 6714,7 млн грн (на 31.12.2018 р. показники становили 12975,1 млн грн, збільшення показника у 2019 р. – 16,4%). Друге місце за величиною премій посідає страхування життя – 4624,0 млн грн (за виплатами 5 місце – 575,9 тис. грн), стосовно 2018 р. збільшення премій відбулося на 18,4% та зменшення виплат – на 18,3%. Третє місце за преміями займає медичне страхування – 4 470,3 млн грн, що порівняно з 2018 р. більше на 24,5% (за виплатами друге місце – 2602,8 млн грн) (рис. 1).

До валових страхових премій в Україні належать внески страхувальників юридичних, фізичних осіб та перестраховальників. Валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестраховуванні ризиків від страхувальників та перестраховальників, за 2017 р. склали 43431,8 млн грн; за 2018 р. – 49367,5 млн грн, що на 13,7% більше від 2017 р.; за 2019 р. – 53001,2 млн грн, що на 3633,7 млн грн більше порівняно з 2018 р. і на 9569,4 млн грн більше порівняно із 2017 р. (7,4% та 22,03% відповідно) [2].

Якщо розглядати кожен категорію окремо, можна побачити, що темп зростання премій від фізичних осіб та юридичних осіб, починаючи з 2017 р. стабільно зростає, протилежна ситуація спостерігається в категорії перестраховальників, де зниження показників найбільші (–14,43% у 2019 р. порівняно із 2017 р.). Така тенденція говорить про зниження звернень населення до ринку перестраховання, що може негативно на ньому позначитися (рис. 2).

Чисті страхові премії у 2017 р. склали 28494,8 млн грн (65,6% від валових страхових премій). Чисті премії на 2018 р. становили 34424,3 млн грн (69,7% від валових), показник 2019 р. за чистими преміями зріс стосовно 2017 р. на 38,9% (74,7% порівняно з валовими) (рис. 3).

За 2019 р. приріст чистих премій порівняно з 2018 р. скоротився на 5,8%. Приріст валових премій зменшився на 6,3%, що говорить про тенденцію зменшення приросту, але, незважаючи на це, страхова діяльність з кожним роком збільшує фінансові показники.

Чисті страхові виплати за 2017 р. склали 10256,8 млн грн (97,3% від валових витрат); за 2018 р. чисті страхові виплати становили 12432,6 млн грн (на 21,2%

Рис. 1. Загальний обсяг валових премій і виплат за категоріями у 2019 р., млн грн

Джерело: складено за [2].

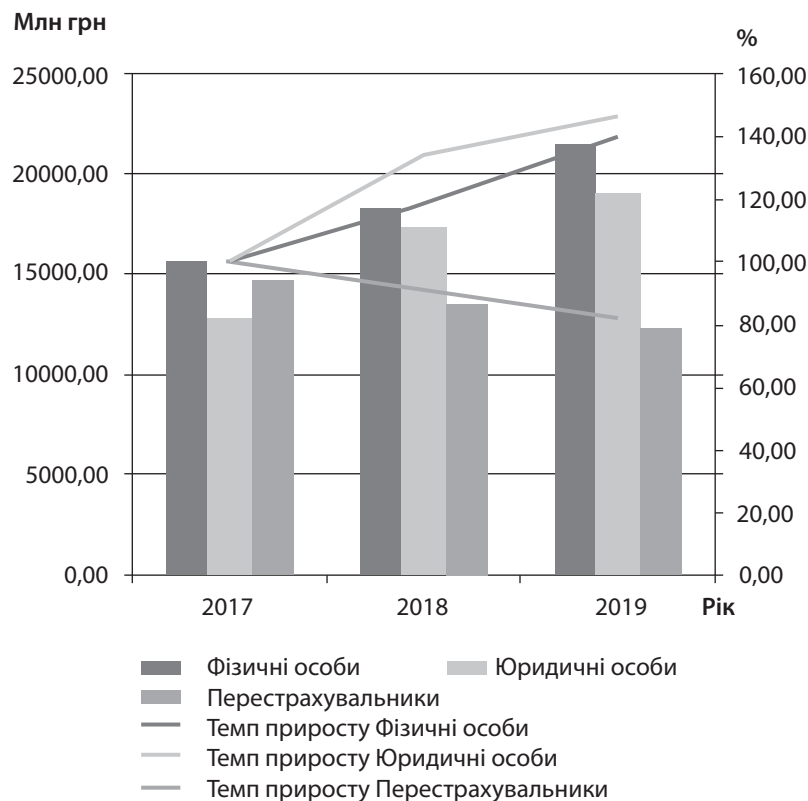

Рис. 2. Динаміка надходжень валових страхових премій за категоріями населення, 2017–2019 рр., млн грн

Джерело: складено за [2].

більше, ніж у 2017 р., від валових виплат – 96,7%). У 2019 р. чисті виплати склали 14040,5 млн грн, які на 12,9% більше, ніж у 2018 р. і на 36,9%, ніж у 2017 р., різниця з валовими виплатами становлять 97,9% (рис. 4).

У 2019 р. відношення чистих страхових виплат до чистих страхових премій становило 35,5%, що на 0,6% менше рівня 2018 р.

В Україні виплати переважають у страхуванні фінансових ризиків (у 2019 р. – 73,0%) та в медичному страхуванні (у 2019 р. – 61%), менш розвинутими категоріями є авіаційне страхування (8,0%) та страхування від вогневих ризиків, стихійних явищ (9,6%), що говорить про низьку зацікавленість населення в даних видах страхування.

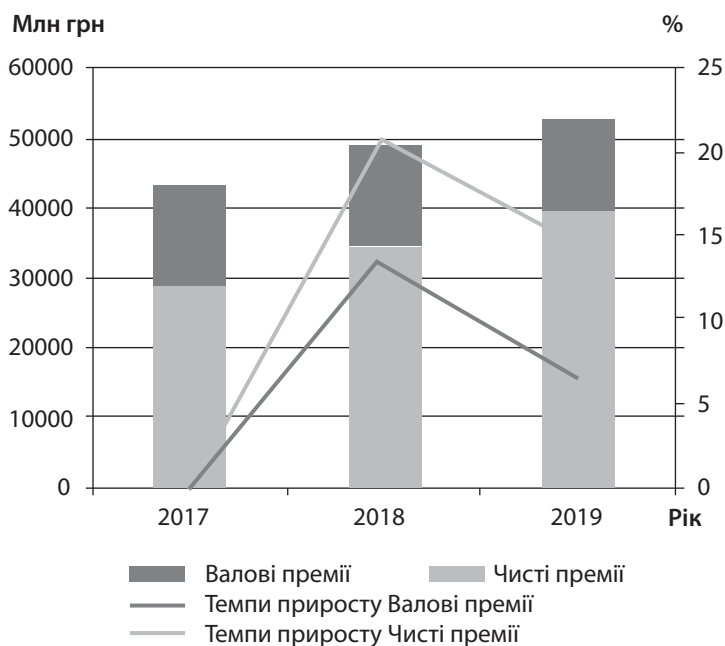

Рис. 3. Динаміка страхових чистих і валових премій, 2017–2019 рр., млн грн

Джерело: складено за [2].

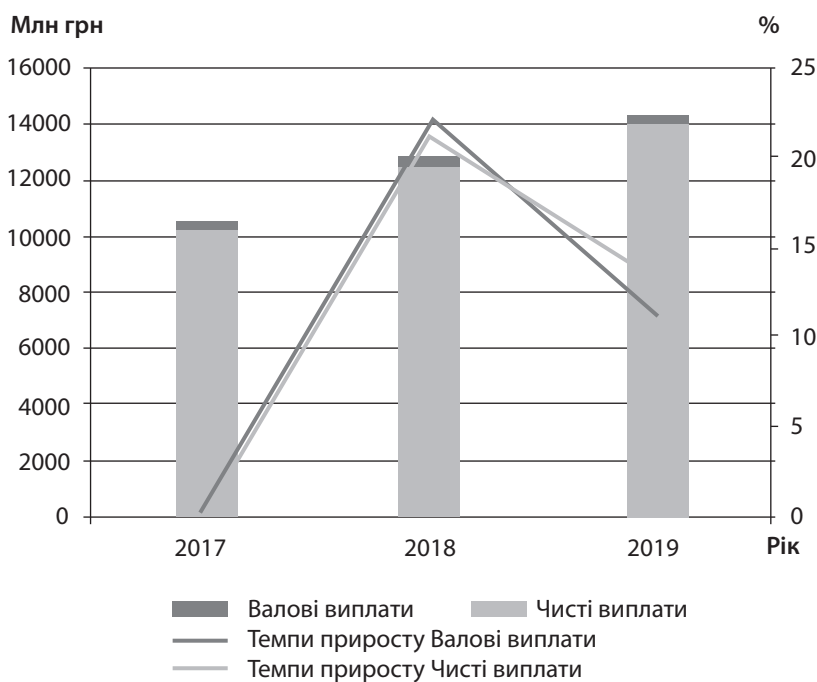

Рис. 4. Динаміка страхових чистих і валових виплат, 2017–2019 рр., млн грн

Джерело: складено за [2].

За результатами розрахунку індексу сезонності валових премій за 2014–2019 рр. було виявлено найефективніший квартал – IV, який характеризує активність внесення страхових премій страхувальниками.

Індекс сезонності склав:

I квартал (січень, лютий, березень) – 56,07%;

II квартал (квітень, травень, червень) – 57,9%;

III квартал (липень, серпень, вересень) – 58,3%;

IV квартал (жовтень, листопад, грудень) – 67,7%

(рис. 5).

Найбільший попит на страхові послуги (за внесенням страхових премій) спостерігається в IV кварталі, а найменший – у I кварталі, що говорить про високий прибуток підприємств восени – на початку зими та про невеликий прибуток взимку – на початку весни [3].

За прогностичними розрахунками методом екстраполяції на 2020–2021 рр. страхова валова премія очікується: у 2020 р. у сумі ± 510,3 млн грн – 59412,57 млн грн; у 2021 р. – 65078,01 млн грн відповідно,

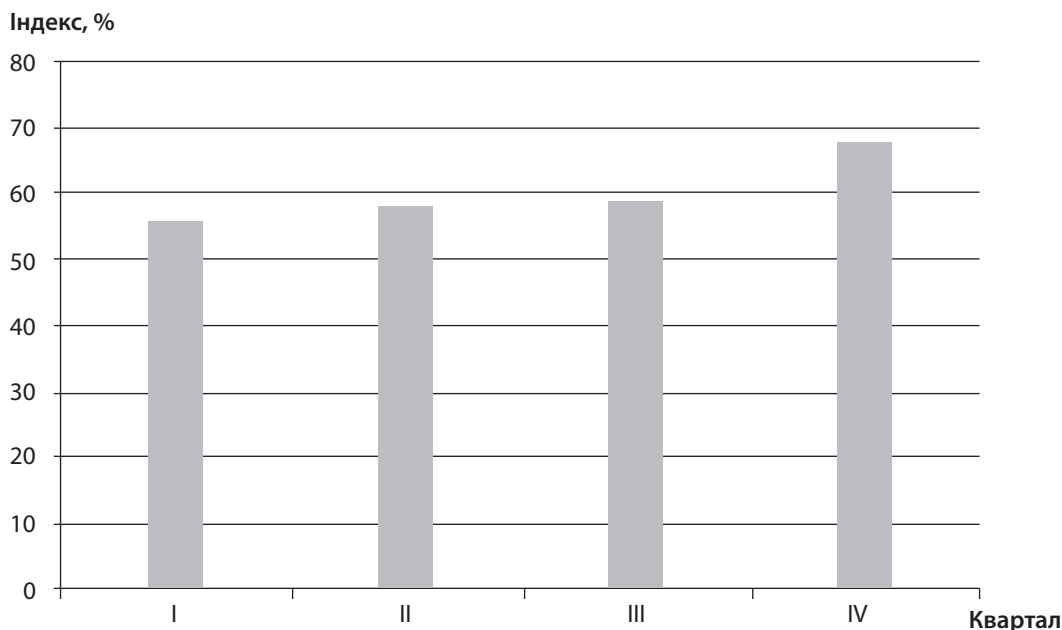

Рис. 5. Графік індексу сезонності валової страхової премії за кварталами

Джерело: складено за [2; 3].

з допустимою помилкою 0,8%. За прогнозом на 2020–2022 рр. можна зробити висновок, що страхування в Україні буде розвиватися, але повільно (рис. 6).

Середньорічні темпи зростання страхової валової премії склали 114,6%, а середньорічні темпи приросту – 14,6%, що говорить про тенденцію страхового ринку до розвитку та збільшення, але слід враховувати, що у 2019 р. загальна страхова діяльність складала лише 1,4% у ВВП, що говорить про незначущі обсяги

страхового ринку за обсягом активів та рівнем споживання послуг [4].

Аналіз показав, що страховий ринок прибутковий, він не має від’ємних фінансових показників, але стосовно таких галузей, як сільське, лісове та рибне господарство, а також промисловість, страхова діяльність незначна, як і інші небанківські послуги. Тому страховий ринок України потребує ре-

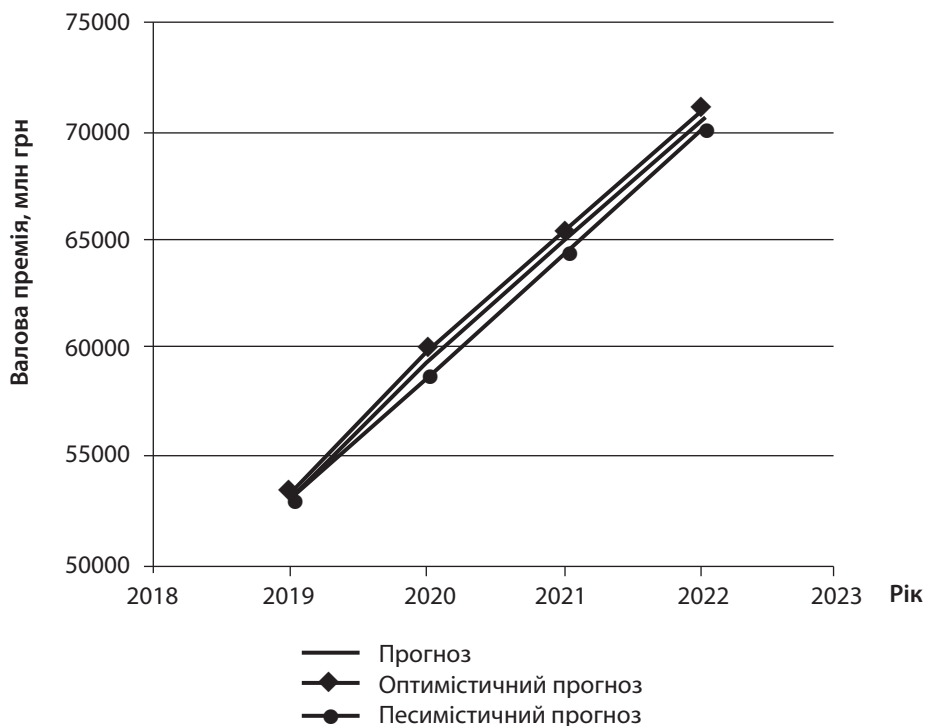

Рис. 6. Оптимістичний і песимістичний прогноз страхової валової премії на 2020–2022 рр.

формування та прикладання зусиль для свого розвитку, адже роль страхування як інструменту накопичення грошової маси та інвестиційного потоку зростає по всьому світу та сприяє фінансовій стабілізації, покращенню життя населення [5].

За результатами дослідження розробимо заходи щодо стимулювання розвитку страхового ринку України (табл. 1).

- ✦ наявність топ-страхових компаній, які рухають весь страховий ринок у країні, наприклад компанія страхування «ARX», яка за рейтингом посіла перше місце та має 4,5 зірки [8];
- ✦ зацікавленість держави в розвитку страхування, що можна бачити у вдосконаленні нормативно-правової бази в даній сфері.

Таблиця 1

Заходи щодо стимулювання страхового ринку України

Напрями	Шляхи
Економічна сфера	1. Визначити страхування як надійну небанківську операцію. 2. Сприяти залученню іноземних інвестицій, а також залученню допомоги іноземних страхових компаній. 3. Втілити державні заходи щодо прийняття нових законів про страхування. Наприклад, впровадити обов'язкове медичне страхування, що сприяє не тільки піднесенню галузі, а й підвищенню рівня життя населення. 4. Ліквідувати маленькі неприбуткові компанії шляхом їхнього злиття або поглинання для формування одного великого бізнесу (компанії) та збільшення капіталізації
Соціальна сфера	1. Проводити пізнавальні програми для населення з метою більшого розуміння сфери та операцій у страхуванні. 2. Підвищити контроль та розробити програму боротьби з шахрайськими діями на страховому ринку, тим самим забезпечити більший попит населення на страхові послуги. 3. Запровадити активну рекламу страхової діяльності через ЗМІ. 4. Створити пільги на страхування в категорії незахищених верств населення, а також для людей, які працюють у шкідливих і небезпечних для здоров'я умовах
Сфера технологій і ресурсів	1. Оновити інформаційні та телекомунікаційні технології. 2. Забезпечити умови простої реєстрації клієнтів та надання послуг. 3. Забезпечити прозору інформацію для споживачів
Вихід на зовнішні ринки	1. Вихід на європейський ринок страхових компаній. 2. Пошук іноземних партнерів. 3. Збільшення конкурентоспроможності компаній. 4. Залучення державної підтримки для міжнародної співпраці

Страховий ринок України, порівняно з іншими видами діяльності та з іноземними ринками знаходиться в найгіршому стані. За розробленим планом стимулювання страхового ринку необхідно сконцентрувати увагу на головній проблемі – попиті на послуги страхування.

Зазначені заходи стимулювання допоможуть вивести страховий ринок із «вічної» кризи, що потребує довгострокового виконання – від 5 до 10 років. Сьогодні Україна у сфері страхування дуже відстає від інших розвинутих країн, тому до питання необхідно підійти детально та серйозно, адже в майбутньому страхування буде звичайним та обов'язковим елементом життя кожної людини [6; 7].

ВИСНОВКИ

Україна відстає у сфері страхування від інших країн, що проявляється в недовірі населення до даного роду послуг, але можна зазначити ряд позитивних зрушень:

- ✦ розвиток страхового ринку, який проявляється в зацікавленості людей даним видом небанківських послуг;

Українське страхування знаходиться на етапі розвитку. За проведеним дослідженням можна зробити висновок, що фінансові показники страхової діяльності зростають та йдуть до покращення, але на даному етапі недостатні для впливу на ВВП країни, відповідно, вони не можуть сприяти економічному піднесенню держави. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавка О. С., Васильчук А. Ю. Аналіз сучасного стану страхового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5493>
2. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік. Київ, 2020. 34 с. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_2019.pdf
3. Підсумки діяльності страхових компаній за 2014 рік. Київ, 2015. 34 с. URL: <https://forinsurer.com/files/file00552.pdf>
4. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Київ, 2020. 27 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_fin_pr_2020-04-22.pdf?v=4

5. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Вінниця : ВНТУ 2013. 85 с. URL: <http://hrabovecky.vk.vntu.edu.ua/file/dcca722eb5be70aed019619b8182306c.pdf>
6. SWOT-аналіз: кому, коли й навіщо потрібен (+ реальний приклад). 2018. URL: <https://bakertilly.ua/news/id44448>
7. PEST аналіз: розбираєм детально. 2018. URL: <http://powerbranding.ru/biznes-analiz/pest/>
8. Рейтинг страховых компаний Украины. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife>

REFERENCES

- "Bila knyha. Maibutnie rehuliuвання rynku strakhuvannya v Ukraini" [White Book. Future Regulation of the Insurance Market in Ukraine]. Kyiv, 2020. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_fin_pr_2020-04-22.pdf?v=4
- Hrabovetskyi, B. Ye. "Ekonomichnyi analiz" [Economic Analysis]. Vinnytsia: VNTU, 2013. <http://hrabovecky.vk.vntu.edu.ua/file/dcca722eb5be70aed019619b8182306c.pdf>

- "Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2014 rik" [Results of Insurance Companies for 2014]. Kyiv, 2015. <https://forinsurer.com/files/file00552.pdf>
- "Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2019 rik" [Results of Insurance Companies for 2019]. Kyiv, 2020. https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_2019.pdf
- "PEST analiz: razbirayem podrobno" [PEST Analysis: We Analyze It in Detail]. 2018. <http://powerbranding.ru/biznes-analiz/pest/>
- "Reyting strakhovykh kompaniy Ukrainy" [Rating of Insurance Companies in Ukraine]. <https://forinsurer.com/ratings/nonlife>
- "SWOT-analiz: кому, koly i navishcho potriben (+ realnyi pryklad)" [SWOT-analysis: Who, When and Why Needs It (+ Real Example)]. 2018. <https://bakertilly.ua/news/id44448>
- Zhuravka, O. S., and Vasylychuk, A. Yu. "Analiz suchasnoho stanu strakhovoho rynku v Ukraini" [Analysis of the Insurance Market in Ukraine]. Efektyvna ekonomika. 2017. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5493>